

**“HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI KUNI” DOIRASIDA
FUQAROLARNING O‘ZINI-O‘ZI BOSHQARISH ORGANLARI BILAN
HAMKORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH**

Narziyev Shaxzodbek Zoyirovich:

Ichki ishlar akademiyasi

"Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati"

kafedrasi o‘qituvchisi

Erkinov Amriddin Minojiddin o‘g‘li:

Ichki ishlar akademiyasi

"Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati"

yo‘nalishi kursanti

Annotatsiya : Ushbu maqolada “Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni”ni o‘tkazish amaliyotining ahamiyati, mahalla fuqarolar yig‘inlari va boshqa o‘zini-o‘zi boshqarish organlarining profilaktika jarayonidagi o‘rni, shuningdek, huquqbuzarliklarning oldini olishda hamkorlikni kuchaytirish bo‘yicha takliflar yoritilgan. Tadqiqot natijalari mahallalarda ijtimoiy-huquqiy muhitni mustahkamlash, aholining huquqiy madaniyatini oshirish hamda profilaktika mexanizmlarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: huquqbuzarliklar profilaktikasi, mahalla, fuqarolar yig‘ini, hamkorlik, jamoatchilik nazorati, huquqiy ong, profilaktika kuni, ijtimoiy muhit.

Huquqbuzarliklar profilaktikasi zamonaviy jamiyatning barqaror rivojlanishi, fuqarolar huquq va erkinliklarining himoya qilinishi hamda ijtimoiy xavfsizlikning ta‘minlanishida eng muhim yo‘nalishlardan biridir. O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda ushbu yo‘nalishga alohida e‘tibor qaratilib, huquqbuzarliklarning oldini olish bo‘yicha konseptual yondashuvlar, kompleks davlat dasturlari hamda amaliy mexanizmlar ishlab chiqildi. Shular qatorida har oyda muntazam o‘tkaziladigan **“Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni”** profilaktik faoliyatni muvofiqlashtirish va aniq natijadorlikka erishishda samarali platforma sifatida shakllanmoqda.

Mazkur kunning maqsadi nafaqat sodir bo'lishi mumkin bo'lgan huquqbuzarliklarni barvaqt aniqlash, balki aholining huquqiy ongini oshirish, ijtimoiy muammolarni o'rganish, mahalla va huquqni muhofaza qilish organlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashdan iborat. Bu jarayonda fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlari – avvalo **mahalla fuqarolar yig'inlari**, profilaktika tizimining asosiy bo'g'ini sifatida muhim o'rin tutadi.

Mahalla o'zining qadimiy an'anaviy boshqaruv shakli sifatidagi o'rnini saqlab qolgan holda, bugungi kunda profilaktika subyekti sifatida yanada faol integratsiyalashmoqda. Chunonchi, mahalla raisi, yoshlar yetakchisi, xotin-qizlar faoli, profilaktika inspektori va nuroniylar kengashi o'rtasida muntazam hamkorlik zarur bo'lgan vaziyatlar ko'p. Huquqbuzarlikning oldini olishda oilaviy muammolar, ijtimoiy-ma'naviy muhit, yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ijtimoiy himoyaga muhtoj shaxslarni qo'llab-quvvatlash kabi omillar muhim sanaladi. Ushbu omillarni chuqur o'rganish, tahlil qilish va o'z vaqtida chora ko'rish esa aynan mahalla tizimida amalga oshiriladi.

“Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni”da aholi muammolarini tinglash, murojaatlarni ko'rib chiqish, xavfli guruhlariga kiruvchi shaxslar bilan suhbatlar, voyaga yetmaganlar bilan profilaktik uchrashuvlar, ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalar holatini o'rganish, mahallalarda jinoyatchilik sabablari va sharoitlarini bartaraf etishga qaratilgan tadbirlar o'tkaziladi. Bu amaliyotning samaradorligi ko'p jihatdan o'zini-o'zi boshqarish organlarining faol ishtiroki va ichki ishlar organlari bilan o'zaro axborot almashinuvi darajasiga bog'liq.

Profilaktika jarayonida mavjud kamchiliklarni bartaraf etish, mas'ul subyektlarning hamkorligini takomillashtirish maqsadida quyidagi yo'nalishlar alohida ahamiyatga ega:

- mahalla faollarining huquqiy savodxonligini oshirish uchun maxsus seminar-treninglar joriy etish;
- profilaktika inspektorlari va mahalla faollari o'rtasida elektron monitoring tizimini yaratish;

- jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va aholining profilaktik jarayonlarda ishtirokini rag‘batlantirish;
- yoshlar bilan ishlashni takomillashtirish, ularning bo‘sh vaqtini mazmunli o‘tkazishga yo‘naltirilgan loyihalarni kengaytirish;
- ijtimoiy muammolarni erta aniqlash uchun psixolog, mediator va ijtimoiy xodimlar faoliyatini mahalla tizimiga yanada chuqur integratsiyalash.

Shuningdek, mahalla institutini raqamlashtirish, oilaviy nizolarni hal etish bo‘yicha mediatsiya xizmatlarini kengaytirish, ayollar va yoshlar bandligini oshirish orqali huquqbuzarliklar sabablari va sharoitlarini kamaytirish ham ta’sirli natijalar beradi. Shunday qilib, profilaktika kunining amaliyotga tatbiqi yagona maqsad – jamiyatda tinchlik, osoyishtalik va xavfsizlikni ta’minlashga qaratilgan kompleks mexanizmni mustahkamlaydi.

“Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni”ni samarali tashkil etish va uni mahalla faoliyati bilan uyg‘unlashtirish huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada qayd etilganidek, mazkur jarayon faqat huquqni muhofaza qiluvchi organlar emas, balki fuqarolarning o‘zini-o‘zi boshqarish organlari, jamoatchilik vakillari hamda aholining faol ishtirokini talab etadi. Mahalla – profilaktikaning boshlang‘ich bo‘g‘ini sifatida huquqbuzarliklarning ildizini o‘z vaqtida aniqlash, ijtimoiy muammolarga tezkor ta’sir ko‘rsatish va xavfli vaziyatlarning oldini olishda hal qiluvchi o‘rin tutadi. Hamkorlikni takomillashtirish orqali mahallalarda ijtimoiy-ma’naviy muhit sog‘lomlashadi, aholi faolligi oshadi, yoshlar va oilalarga ko‘mak berish tizimi kuchayadi. Natijada jinoyatchilikka olib boruvchi omillar bartaraf etilib, jamiyatda barqarorlik, totuvlik va xavfsizlik mustahkamlanadi. Shunday ekan, profilaktikaning mazkur shaklini yanada rivojlantirish, mahallalarni qo‘llab-quvvatlash va ularni davlat boshqaruvi tizimi bilan integratsiyalash – bugungi kunning dolzarb vazifasidir. Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, “Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni” nafaqat muayyan ma’muriy tadbir sifatida, balki jamiyatda huquqiy madaniyatni shakllantirish, ijtimoiy mas’uliyatni kuchaytirish va mahalla institutini rivojlantirishda

uzluksiz jarayon sifatida qaralishi lozim. Ushbu tashabbus aholining davlat idoralari bilan bevosita muloqotini kuchaytirib, fuqarolarda o'z mahallasiga nisbatan egalik hissini, jamoa oldidagi mas'uliyatini va faolligini oshiradi. Shuningdek, mahallalarda profilaktika ishlarini faqat huquqbuzarlik sodir etgan yoki unga moyil shaxslar bilan ishlashga qaratish yetarli emas. Buning o'rniga, yoshlar tarbiyasi, oilaviy muhit barqarorligi, ijtimoiy-iqtisodiy qo'llab-quvvatlash, bandlik masalalari, ma'naviy-ma'rifiy ishlar va raqamli profilaktika kabi yo'nalishlarda ham kompleks yondashuv zarur. Bu esa profilaktikaning zamonaviy, ilmiy asoslangan va tizimli shaklini yaratishga xizmat qiladi. Fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlari bilan samarali hamkorlik – mahalla hayotidagi barcha muammolarni markazlashgan tartibda emas, balki mahallaning o'zida hal etishga yordam beradi. Har bir fuqaroni profilaktika jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish esa huquqbuzarliklarning oldini olishning eng barqaror va tabiiy mexanizmidir. Shu bois, “Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni”ni muntazam takomillashtirib borish, mahallalarning tashkiliy salohiyatini mustahkamlash va davlat–fuqaro hamkorligini yanada kengaytirish – jamiyatda tinchlik va xavfsizlikni kafolatlovchi strategik vazifa sifatida dolzarbligini saqlab qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. O'zbekiston Respublikasining “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida”gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi “Mahalla to'g'risida”gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli farmon va qarorlari (profilaktika va jamoatchilik xavfsizligiga doir).
4. Ichki ishlar vazirligi materiallari va uslubiy qo'llanmalari.
5. Aliyev S. “Huquqbuzarliklar profilaktikasining nazariy asoslari”. – Toshkent, 2021.

6. Muxamadaliyev H. “Mahalla – fuqarolik jamiyatining asosiy bo‘g‘ini”. – Toshkent, 2020.
7. Xudoyberdiyeva M. “Jamoatchilik nazorati va mahalla institutining o‘rni”. – Toshkent, 2022.
8. Karimova D. “Huquqiy ong va huquqiy madaniyatni rivojlantirish masalalari”. – Toshkent, 2019.
9. OAV: “Ichki ishlar organlari bilan mahalla hamkorligi samaradorligi yuzasidan tahliliy sharhlar”.
10. O‘zbekiston Respublikasi statistika agentligi va IIV ma’lumotlari (huquqbuzarliklar dinamikasi bo‘yicha).